

ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РЕМОНТНО-ТЕХНІЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА АПК

***М.П.Сахацький**, доктор економічних наук, професор
Одеська державна академія будівництва та архітектури*

Викладено теоретико-методологічні основи економічної оцінки виробничої діяльності ремонтно-технічних підприємств АПК, що враховують інтереси споживачів відремонтованих виробів.

Застосовувана в цей час на ремонтно-технічних підприємствах АПК система показників економічної оцінки виробничої діяльності не відповідає повною мірою рівню сучасних вимог. Вона заснована на об'ємних показниках, що в масштабах народного господарства відповідає витратним елементам економіки.

Використання принципів звичайного промислового підприємства не враховує особливостей ремонтно-технічного виробництва. Показники не відбивають якості ремонтної продукції, вони містять узагальнюючий показник.

Слід зазначити, що в економічній літературі дотепер немає єдиної думки про критерії й сукупність показників оцінки діяльності ремонтно-технічного підприємства АПК. Більш об'єктивною і перспективною видається нам точка зору, відповідно до якої планування й оцінка діяльності ремонтно-технічних підприємств здійснюється на основі системи показників, що характеризують окремі сторони виробництва, і узагальнюючого показника, виділення якого необхідно для цільової спрямованості оцінки й економічного стимулювання [1-4].

Оскільки оцінка результатів господарської діяльності підприємства припускає виявлення ступеня економічної ефективності його роботи, то при формуванні узагальнюючого показника доцільно зберегти загальний підхід, властивий поняттю ефективності (як співвідношенню результатів до витрат або ресурсів), але з урахуванням специфіки ремонтно-технічного

виробництва, що полягає в нерозривному зв'язку між ремонтним і основним виробництвом АПК.

Якісним і своєчасним виконанням своїх функцій ремонтно-технічні підприємства скорочують витрати на виробництво продукції у споживача. Однак самі по собі витрати на ремонтні роботи також мають потребу в скороченні, але не в механічному. Важливо на базі вдосконалювання ремонтно-технічного виробництва при одночасному скороченні витрат поліпшувати обслуговування замовників. Сучасна ремонтно-експлуатаційна система – складний виробничий комплекс, механічне скорочення витрат в одній з ланок якого може призвести до невикористаних витрат у господарствах АПК.

Виробничу діяльність ремонтно-технічного підприємства варто характеризувати як з погляду зниження витрат на ремонт (з урахуванням його якості), так і скорочення витрат в обслуговуваних підрозділах, за рахунок зменшення простоїв машин з технічних причин. При цьому узагальнюючий показник оцінки діяльності ремонтно-технічного підприємства повинен відбивати економію, одержувану внаслідок зниження витрат на підтримку техніки в працездатному стані, і поліпшення використання основних виробничих фондів і нормованих оборотних коштів у підсистемах ремонтно-технічного комплексу. У нього повинна входити й економія у замовника в результаті поліпшення якості ремонтного обслуговування та зростання на цій основі коефіцієнта технічної готовності машин.

Тоді узагальнюючий показник економічної оцінки діяльності ремонтно-технічного підприємства набуде вигляду:

$$E = (E_{\text{РТП}} + E_{\text{АП}}) : (ФВ + ОН), \quad (1)$$

де E – узагальнюючий показник виробничої діяльності ремонтно-технічного підприємства, що виражає приріст його народногосподарської ефективності; $E_{\text{РТП}}$ – зниження витрат на ремонтно-технічному підприємстві з урахуванням якос-

ті ремонту; $E_{\text{АП}}$ – зниження витрат в аграрному підприємстві (у споживача) в результаті поліпшення якості ремонтного обслуговування; $\Phi_{\text{В}}$ – середньорічна вартість основних виробничих фондів ремонтно-технічного підприємства; $O_{\text{Н}}$ – величина нормованих оборотних коштів на ремонтно-технічному підприємстві.

Зробимо короткі методичні пояснення до розрахунку окремих складових наведеної формули.

Зниження собівартості ремонтно-технічних робіт не повинне супроводжуватися погіршенням їхньої якості, тому що це рівнозначно знеціненню живої й суспільної праці, витраченої в процесі вторинного виробництва техніки. Крім того, будуть потрібні додаткові матеріальні й трудові витрати на усунення несправностей. Тому для розрахунку складової $E_{\text{РТП}}$ пропонуємо таку методику. Виходячи з рівня нормативної собівартості окремих видів ремонтної продукції, визначається загальна величина нормативних витрат на ремонтну продукцію підприємства

$$C_{\text{Н}} = \sum_{i=1}^n C_{\text{Ні}} N_i + C_{\text{В}}, \quad (2)$$

де $C_{\text{Н}}$ – нормативна собівартість ремонтної продукції; $C_{\text{Ні}}$ – нормативні витрати на ремонт i -ї одиниці виробу; N_i – кількість відремонтованих виробів i -го найменування; n – номенклатура ремонтної продукції; $C_{\text{В}}$ – фактична собівартість відновлених стороннім організаціям деталей.

У наведеній формулі витрати на відновлення деталей стороннім організаціям враховано відповідно до фактичної собівартості. Такий підхід, на наш погляд, забезпечить додатковий стимулюючий вплив на ріст обсягів відновлення зношених деталей відповідно до потреб замовника.

Визначається сумарний гарантійний моторесурс ремонтної продукції ($P_{\text{р}}$) і її фактичний моторесурс у гарантійний період ($P_{\text{ф}}$):

$$P_z = \sum_{i=1}^n r_{zi} N_i, P_\phi = P_r - \Delta P_r, \Delta P_z = \sum_{\kappa=1}^K \Delta r_{z\kappa}, \quad (3)$$

де r_{zi} – гарантійний моторесурс i -ї одиниці виробу; ΔP_r – величина незабезпеченого ремонтно-технічним підприємством гарантійного моторесурса; $\Delta r_{z\kappa}$ – величина незабезпеченого гарантійного моторесурса виробу згідно з κ -ою рекламацією; K – число рекламацій.

Розраховується нормативний (ВН) і фактичний (ВФ) рівні витрат ремонтно-технічного підприємства на одиницю моторесурса ремонтної продукції в гарантійний період:

$$B_H = \frac{C_H}{P_z}, B_\phi = \frac{C_\phi}{P_\phi}, \quad (4)$$

де C_ϕ – собівартість ремонтної продукції.

Економію від зниження витрат на ремонтно-технічному підприємстві з урахуванням якості ремонту ($E_{\text{рТП}}$) розраховують за формулою

$$E_{\text{рТП}} = (B_H - B_\phi) P_\phi. \quad (5)$$

Якщо прийняти співвідношення P_ϕ до P_r за коефіцієнт якості ремонтної продукції ($K_{\text{як}}$), то попередня формула прийме такий вигляд:

$$E_{\text{рТП}} = C_H K_{\text{як}} - C_\phi. \quad (6)$$

Якість ремонтної продукції реально проявляється лише в процесі експлуатації. Тому в самому загальному розумінні під категорією “якість продукту праці” розуміється дійсна частина споживних властивостей, наданих виробу в результаті кількісних і якісних змін предметів праці в процесі виробництва. Тому у формулах (3-6) рівень якості ремонтної продукції визначається через реально проявлені відремонтованим виробом властивості в період, що обмежує вплив інших, об’єктивних

стосовно діяльності ремонтно-технічного підприємства, факторів. Таким проміжком часу є гарантійний.

Варто відрізнити поняття “якість ремонтної продукції” від “якості ремонтно-технічного обслуговування”.

“Якість ремонтно-технічного обслуговування” як більш загальне поняття, на наш погляд, можна розглядати в декількох аспектах.

По-перше, як ступінь задоволення заявок споживача. Кількісно цей аспект виражається формулою

$$Y = \frac{K_{зп}}{K_{зв}} 100\% , \quad (7)$$

де Y – ступінь задоволення заявок споживача; $K_{зп}$ – число заявок, що надійшли на ремонтно-технічне підприємство; $K_{зв}$ – число заявок, прийнятих до виконання.

Заявкою споживача може бути будь-яка технологічно закінчена операція (або група операцій) з ремонту машини, агрегату, вузла або відновлення деталі, що відповідає профілю підприємства та його спеціалізації.

По-друге, як дотримання строків виконання заявок споживачів.

По-третє, як поліпшення техніко-економічних характеристик роботи відремонтованих машин.

Комплексу оцінку якості ремонтно-технічного обслуговування можна одержати за допомогою показника рівня технічної готовності машин, що обслуговуються.

Відомо, що простої машин з технічних причин ведуть до заморожування засобів, витрачених на їхнє виробництво, нерационального використання робочої сили в процесі їхньої експлуатації. Тому зниження витрат у споживача в результаті поліпшення якості ремонтно-технічного обслуговування визначається за формулою:

$$ЕАП = E1 + E2, \quad (8)$$

де E_1 – економія на відносному скороченні потреби у машинному парку в результаті зростання коефіцієнта технічної готовності машин в амортизаційний період; E_2 – відносна економія фонду зарплати виробничо-експлуатаційного персоналу в результаті скорочення змушених простоїв з технічних причин.

$$E_1 = (K_{ТГФ} - K_{ТГН}) \sum_{j=1}^M B_{Mj} A_H, \quad (9)$$

де $K_{ТГФ}$ і $K_{ТГН}$ – фактичний і нормативний коефіцієнти технічної готовності машин; $\sum_{j=1}^M B_{Mj}$ – балансова вартість машинного парку у звітному періоді; A_H – норма амортизаційних відрахувань.

Підвищення рівня працездатного стану техніки в амортизаційний період рівнозначно зниженню потреби в додаткових машинах, тобто умовно-річної економії засобів на їхнє придбання (виробництво).

$$E_2 = (K_{ТГФ} - K_{ТГН}) M K_{ЗМ} ЗП \mathbf{12}, \quad (10)$$

де M – число машин у парку; $K_{ЗМ}$ – коефіцієнт забезпеченості машинного парку виробничо-експлуатаційним персоналом; $ЗП$ – середньомісячна зарплата виробничо-експлуатаційного працівника на ремонтних роботах; $\mathbf{12}$ – число місяців у році,

$$K_{ЗМ} = \frac{\Pi}{M}, \quad (11)$$

де Π – чисельність виробничо-експлуатаційного персоналу.

Якщо прийняти, що $ЗП \mathbf{12} = \Phi_{ЗПР}$, тоді формула (10) прийме вигляд:

$$E_2 = (K_{ТГФ} - K_{ТГН}) \Phi_{ЗПР}, \quad (12)$$

де $\Phi_{ЗПР}$ – фонд зарплати виробничо-експлуатаційного персоналу на ремонтних роботах у звітному періоді.

Аналіз дозволяє зробити наступні висновки.

Необхідно підсилити економічні санкції за випуск неякісної продукції. Основні резерви росту економічної ефективності ремонтно-технічного виробництва пов'язані з підвищенням рівня працездатності обслуговуючої техніки у нормативний строк її служби.

Щоб знизити трудомісткість розрахунків, підвищити їхню оперативність в умовах багатомономенклатурного виробництва, узагальнюючий показник оцінки виробничої діяльності ремонтно-технічного підприємства доцільно визначати використанням комп'ютерних технологій.

Застосування загальноючого показника не виключає необхідності використання системи окремих показників. З урахуванням особливостей ремонтно-технічного виробництва ними можуть бути коефіцієнт технічної готовності парку машин, якість ремонтної продукції і рівень витрат на ремонт техніки.

Вибір цих показників обумовлений тим, що вони безпосередньо впливають на рівень оціночних показників системи більш високого рівня і мають відносну простоту розрахунку.

Наведена методика розрахунку критеріального показника й пропонувані окремі показники оцінки діяльності ремонтно-технічного підприємства побудовані з урахуванням результатів, одержаних у процесі експлуатації відремонтованої техніки. Це відповідає інтересам замовника і сприяє створенню противитратних елементів в економіці АПК. У цьому плані є доцільним залежно від досягнутого рівня узагальнюючого показника коригувати ціни на ремонтно-технічні послуги.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конкин Ю.А. Экономика ремонта сельскохозяйственной техники / Ю.А. Конкин. – М.: Агропромиздат, 1990. – 366 с.
2. Левитский И.С. Организация ремонта и проектирование сельскохозяйственных ремонтных предприятий / И.С. Левитский. – М.: Колос, 1977. – 240 с.
3. Рассказов М.Я. Организация ремонтного производства Агропрома / М.Я. Рассказов. – М.: Росагропромиздат, 1990. – 208 с.
4. Бабусенко С.М. Проектирование ремонтно-обслуживающих предприятий / С.М. Бабусенко. – М.: Агропромиздат, 1990. – 352 с.